

A FELVIDÉK VISSZATÉRÉSE.

Az 1938. esztendő a kisebbségek életében sorsdöntő fordulatot hozott. A történetek igazi jelentőségét a történelem fogja lemérni.

Jó szolgálatot vélünk tenni, ha időbeli sorrendben, felidézzük a Csehszlovákia válságával kapcsolatos legfontosabb eseményeket.

Még az elmúlt évek örökségeként tart tovább Csehszlovákia elnyomott népeinek szabadságukért való harca. Ez az esztendő, melynek lepergését jelszavakba rögzítettük, méhében hordta a felszabadulás óráját és fokozatosan vitt közelebb elkövetkezéséhez.

Január.

Január első napjaiban még folyik az a vita, melyet Krofta csehszlovák külügyminiszter évváróbeszédével idézett fel. „Ki a második államalkotó nép? A német-e, mint Krofta, vagy a szlovák, mint Hlinka állította? Ma már tudjuk . . .

9. és 12. között ülésezett a római egyezmény államainak bizottsága Budapesten (Ciano, Schuschnigg és Kánya). — Romániában Goga uralkodik.

Február.

1. Spina miniszter sürgeti a szudétanémet kérdés megoldását, Hodzába veti hitét, aki a nemzetiségi kérdés megoldásán fáradozik.

5. Horthy kormányzó több napon át Lengyelországban vándorozik.

10. Goga lemond.

12. Schuschnigg Hitlerrel tárgyal Berchtesgadenben. Ausztria új kormányt kap. Seiss-Inquart Berlinbe látogat. Az osztrák kérdés utolsó fejezete kezdődik.

20. Eden lemond, Halifax lép helyébe.

27. Henlein a teplitz-schönauai gazdasági gyűlésen egyesülésre hívja föl néptársait a cseh elnyomás ellen. Hlinka a szlovák néppárt gyűlésén kijelenti, hogy azokkal, akik a szlovákokat megsértik, egy padba nem ülnek; a kormányba tehát mindaddig nem lép, amíg nem tettek eleget a szlovák követeléseknek.

Március.

4. Hodza képviselőházi beszédében köszönetét mond Franciaországnak, hogy új életre pezsdítette a népszövetség békemunkáját. A Kisantant hivatása magaslatán áll és tárgyalások folynak a kapcsolatok megerősítése végett. Kitér Hitlernek a külföldi némettség megsegítéséről szóló kijelentésére, mely, megállapítása szerint, nem vonatkoztatható a szudétánemetekre, akik egy demokratikus államban teljes szabadságban élhetnek. Csehszlovákia határa szent és sérthetetlen. Tudatában van népei együttműködésének és bízik az európai államok békeakaratóiban.

5. Benes nyilatkozik a „Sunday Times“ kiküldöttjének. Elutasítja másoknak Csehszlovákia belügyeibe való beleszólását. A szudétánémet autonómiáról nem lehet szó, mert az veszélyeztetné az állam egységét. — Darányi győri programját terjeszti be.

10. Chautemps lemond. Leon Blum kormányalakítása.

9—11. Ribbentrop Londonban tartózkodik.

12. Miután 9-én az osztrák kormány népszavazást rendelt el, a német csapatok bevonulnak Ausztriába (Anschluss).

18. Frank szudétánémet képviselő üdvözlí a visszatért osztrákokat. Figyelmezteti a cseh kormányt, hogy idejében oldja meg feladatát, mert most fokozott erővel küzdenek politikai és kulturális jogaikért. Szlovenszkóban és Kárpátalján az ellenzéki sajtó türelmetlenül sürgeti az autonómiát. A csehszlovák minisztertanács döntése: 22%-os arányban vesznek fel szudétánémeteket állami szolgálatba. — Lengyelország 48 órás ultimátumot küld Litvániának.

23. A Pozsonyban üléselő szlovák néppárt végrehajtó bizottsága határozatilag nyilatkozik, hogy Szlovenszkón valamennyi nemzeti kisebbség autonómista alapra helyezkedik.

24. Chamberlain angol miniszterelnök utal Anglia fennálló kötelezettségeire, melyek a fegyveres segélynyújtás esetére is szólnak. Eden egyik régebben tett nyilatkozatával kapcsolatosan az automatikus katonai segélynyújtást csak a legvitalisabb érdeksértésre (Belgium) korlátozza.

25. Csehszlovákia hiteléletének megóvására intézkedéseket tesz.

28. A szudétánémet Mezőgazdák Egyesülete letér aktivista

útjáról és a Német Iparpárttal valamint a Keresztényszocialista Néppárttal a Henlein-pártba lép be. Három német nemzetiségű miniszter, Spina, Zajicek és Czech kilépnek a kormányból.

29. Hodza miniszterelnök szükségesnek tartja rádióbeszédében kijelenteni, hogy Németországnak nincsenek agresszív tervei Csehszlovákiával szemben. Csehszlovákia Európa biztonsági rendszerében jelentős szerepet tölt be. — A csehszlovák parlamentben felszólalnak az ellenzéki képviselők. Szüllő Géza a szlovák testvérekkel együtt követeli a pittsburgi szerződésben megadott jogokat. Kundt szudétanémetpárti képviselő bátor és határozott megoldást kíván a nemzetiségi kérdésben. Wolf lengyel képviselő az elmúlt húsz esztendő eredményeiről beszél; Teschen és vidékének autonómiáját követeli. Tiso: a szlovák nép önrendelkezési jogával akar élni.

Április.

Elsjétől kezdve politikai „húsvéti békét“ hirdettek Csehszlovákiában.

4. Horthy kormányzó rádiószózatát mondja.

6. Jaksch szociáldemokrata képviselő a szudétavidék sürgős megsegítését javasolja.

10. „Ausztriában“ választás; 99.7%-os eredmény. — Leon Blum megbukott, Daladier kap megbízást.

16. Létrejön az angol-olasz egyezmény. Mussolini—Chamberlain táviratváltása. — Benes elnök amnesztiát rendel el. „Európa forrongó átalakulása Csehszlovákiában a nemzetiségi kérdés alakjában jelentkezik“.

17. Codreanu, a Vasgárda vezérét letartóztatják.

24. Henlein nagyjelentőségű karlsbadi beszéde. A szudétanémet kérdés fordulópontjához érkezett. Lefekteti a végleges rendezés irányelveit. Kijelenti, hogy a német és magyar népcsoportok csak erőszakoskodást és igazságtalanságot tapasztalhattak az új Európában. Az „aktivizmus“ kézzelfoghatóan csődöt mondott. Az eddigi előzményekből ítélve, Hodza nemzetiségi statútumai sem hozzák a megoldást. Követeli 1. a teljes egyenjogúságot, 2. a szudétanémet népcsoport jogi személyiségének elismerését, 3. a szudétanémet néptalaj szabatos megállapítását, 4. a német önkormányzat tökéletes felépítését, 5. a néptalajon kívülmaradó néptestvérek teljes jogbiztonságát, 6. az 1918. óta elszenvedett igazságtalanságok és károk jóvátételét, 7. a német nemzetiszocialista világnézethez való csatlakozás szabadságát. A felsorolt követelések teljesítéséhez szükséges, hogy a csehek: 1. szakítsanak téves történelmi mítoszokkal, 2. revidéálják szerencsétlenül megfogalmazott hivatástudatuk tartalmát, miszerint a „Drang nach Osten“ föltartói ők volnának, 3. külpolitikájukat úgy szabják meg, hogy ne szövetkezzenek a német nép ellenségeivel. — Magyarországon a Revíziós Liga, a Frontharcosszövetség stb. az önrendelkezési jog érvényesítését követeli.

27—29. Daladier és Bonnet Londonban tárgyalnak. A csehszlovák kormány emlékiratot nyújtott át a tárgyaló felekhez, melyben támogatásukat kéri a szudétanémet kérdés elintézésénél

Május.

1. Henlein hajlandó az alkotmány keretein belül folytatni a tárgyalásokat, de kijelenti, hogy az alkotmány elkészítésénél a németek nem voltak jelen és az a nemzeti követelményeknek nem tesz eleget. Nem kíván előjogokat, de jogfosztottan sem akar élni.

2—9. között Hitler Olaszországban van.

4. Romániában a kisebbségek részére főkormánybiztosságot állítanak fel.

5. Szinajában a Kisantant konferencia ülészik.

7. Nagy-Britannia és Franciaország közli a csehszlovák kormánnyal, hogy segítségére lesz a nemzetiségi kérdés megoldásánál. — Goga meghalt.

13. Imrédy első kormányát alakítja.

15. Hivatalos csehszlovák közlés szerint a nemzetiségi státum elkészülés előtt van. A községi választások időpontját kitűzik: május 21, május 29, június .12. Elrendelik gázálcok vásárlását.

19. Hodza miniszterelnök újból nyilatkozik a nemzetiségi státumról és kiemeli, hogy annak teljes megoldást kell tartalmaznia. A pittsburgi egyezményt nem tekinti jogi jellegűnek, hanem csupán erkölcsi kötelezettségnek, melynek alapján nem lehet az állam dualisztikus átépítését követelni.

21. A választások okozta felszűlés kirobbanással fenyeget. A szudétavidéken véres összeütközések vannak. Csehszlovákia azt a hamis hírt terjeszti el, hogy német mozgósítás történt. — Csehszlovákia mozgósít. Kielelesedik a helyzet, mely a csehszlovák állam átalakulásáig tart. Henlein nem hajlandó tovább tárgyalni. Követeli a rend és nyugalom biztosítását. Benes rádiószózata Táborban: „Nem vagyunk magunkra hagyatva, egész Európa számon tart minket“. — Felfegyverezik a szokolokat és szociáldemokratákat; ez ellen a Szudétanémet Párt tiltakozik. — Pénzügyi rendszabályok a cseh korona megvédésére. — Újabb határsértések miatt kölcsönös tiltakozás Berlinben és Prágában. A berlini angol követ jegyzéket nyújt át, melyben felvilágosítást kér az állítólagos cseh határmenti német csapatösszevonásokról. Egyúttal a békés megoldás óhaját fejezi ki.

25. Budapesten megnyílik az Eucharisztikus Kongresszus.

27. Megérkeznek Varsóba az amerikai szlovákok vezetői. Magukkal hozták a pittsburgi szerződés eredeti példányát.

29. Folytatódnak a községi választások. — Henlein nyilatkozata a Pesti Hírlapban Középeurópa megbékéltetéséről és az államoldások veszélyéről.

Június.

1. Kánya Kálmán expozéjában közli a magyar kormány prágai tiltakozását a legutóbbi csehszlovák katonai rendszabályokkal kapcsolatban. — A szudétavidéken az összeütközések napirenden vannak. Kundt, szudétanémet képviselő kijelenti, hogy a sokat hirdetett nemzetiségi státútumot még senki sem látta, valószínűleg nem is létezik, mert tárgyalására senkit sem hívtak meg.

5. Pozsonyban megnyitják a szlovák emlék-kongresszust. Ismét a pittsburgi elvek megvalósítását sürgetik.

6. Hodza hívei, az agrárpártiak, ellengyűlést szerveznek meg ugyanott.

10. A készülő nemzetiségi státútumról írja a „Deutsche diplomatische-politische Korrespondenz“, hogy a csehszlovák kormány a fennforgó kérdést mindig a „kisebbségi“ vágányra szeretné áttolni, holott az a népi önkormányzatra vonatkozik. A legutóbbi megfélemlítéseknek semmi eredménye sem lesz. — Angol „megfigyelő“ személyéről tárgyainak. — Szüllő Géza pozsonyi beszédében hangoztatja, hogy a magyarok hajlandók a csehekkel együtt dolgozni, ha ígéretek helyett végre cselekedetekkel is szolgálnak. A teljes egyenjogúságot, az 1918 óta elszenvedett károk jóvátételét, a földreform revízióját, a bírósági és iskolai önkormányzatot követeli. — A csehszlovák Nemzeti Bank a honvédelmi alap részére jubileumi adományokat kér.

12. A szudétanémet ifjúság testületileg tagja lesz a Szudétanémet Pártnak.

17. Hodza előre bejelenti, hogy meg nem egyezés esetére a nyugati hatalmak segítségét kéri.

21. Hivatalosan jelentik, hogy a nyelv jogokat kiemelik a nemzetiségi státútum-tervezetből, mert azok az alkotmányba tartoznak.

30. Magyarországon a Nemzeti Repülőalapot létesítik.

Július.

2. Az Egyesült Magyar Párt átnyújtja Hodza miniszterelnöknek munkatervét, amelynek alapján a tárgyalásokat folytatni kívánja. — Ismertetik a nyelvtörvény-tervezetet.

16. Kommüniké jelenti be a nemzetiségi státútum széleskörű kedvezményeit, melyet azonban még mindig nem látott senki.

17—20. Imrédy és Kánya Rómában vannak.

19—22. Az angol királyi pár Párizsban.

25. Angol részről felajánlják Lord Runciman szolgálatait a csehszlovák kormány részére.

30. Nyilvánosságra kerül a nemzetiségi státútum, melyet a kormánynak a koalíciós párttal való letárgyalása után kellett volna jóváhagynia. Egy-két napra rá már elkészült a szudétapártnak könyvalakban megjelent bírálata is.

31. Bulgária visszanyeri katonai egyenjogúságát.

Augusztus.

3. Megérkezik Prágába az angol megfigyelő: Lord Runciman. A következő napokban és hetekben sorra tárgyal a cseh és szudétanémet vezetőkkel.

8. Romániában Silviu Dragomirt nevezik ki a kisebbségek fő-kormánybiztosává.

11. Súlyos összeütközésekre kerül a sor a szudétanémetek és a szocialisták között. — Hletko, az amerikai szlovákok vezetője, elutazása előtt kijelenti, hogy nem látta a prágai kormány jó-akarátát és tiszta szándékát a szlovák kérdés megoldásánál. A puttsburgi szerződés teljesítése érdekében a hágai nemzetközi bírósághoz fordul.

12. Szüllő, Esterházy és Jaross Lord Runcimannál.

16. Meghal Hlinka András páter, a szlovák néppárt vezetője.

20—27. Horthy kormányzó és felesége németországi látoga-táson van.

23. Bledben elismerik Magyarország katonai egyenjogúságát.

September.

1. Az Egyesült Magyar Párt emlékiratot nyújt át, amelyben kijelenti, hogy a csehszlovákiai magyarok sorsáról való tárgyalá-sokon résztvenni kíván.

2. Henlein Hitlerhez utazik.

5. Franciaország behívja tartalékosait. — A cseh kormány szerint az engedmények legvégső határáig jutottak. — Imrédy ka-posvári beszédét mondja.

7. Újabb (Runciman—)Benes terv készült el, 9 ponttal. Hen-lein ragaszkodik a karlsbadi követelésekhez. — A londoni Szt. Pál székesegyházban mindennap imádkoznak a békéért. — Délután megszakadtak a tárgyalások a kormány és a szudétanémetpárt között, mert újabb súlyos incidensekről érkezett hír Morva-Osztravából. Cseh rendőrség inzultálja a szudétanémet képviselőket. „A kormány már nem ura a helyzetnek“. — Sutton-Prat, angol őrnagy a helyszínre siet. — Esterházy nyilatkozatában két-ségbevonja a csehszlovák kormány jóindulatát.

8—10. Napokig tartó zavargások. A menekülés megindul.

10. Goring a nürnbergi pártnapon a külföldi német testvérek megsegítéséről beszél, ha azok nem kapják meg kijáró jogaikat. — Benes rádiószózatában a megoldás gyorsabb üteméről szól. A „szellemen“ nem hajlandó változtatni. A szomszédokkal való jó-vízszerony helyreállítását óhajtja. Végül: „Maradjunk bizakodók, ez most a legfontosabb“. — Újabb incidensek Teplitz-Schönauban.

12. Hitler nagy beszéde. „Benes úr, Csehszlovákia elnöke, azt a hazugságot kürtölte szét, hogy Németország csapatokat moz-gósít és hogy ezek bevonulni készülnek Csehszlovákiába. Nem engedem, hogy Európa szívében egy második Palesztinát hozza-

nak létre. A csehszlovákiai németek azonban sem nem védtelenek, sem el nem hagytattak“.

13. Csehszlovákiában bevezetik a sajtó-, telefon-, postai cenzúrát, kihirdetik az ostromállapotot. „A huszita erőszak véres tort ül“. — Légvédelmi gyakorlatok Középeurópában. — Henlein ultimátuma a kormányhoz az ostromállapot azonnali beszüntetése végett; szudétanémet rendosztagok gondoskodnak a rendről stb. Prága nem felel idejében. — Az angol honi hajóraj kifut.

14. Chamberlain tudatja berlini követe útján, hogy Hitlernél megkísérelné a békés közvetítést. — A nyugati hatalmak sajtója népszavazásról ír.

15. Chamberlain Brechtesgadenba utazik. „Neville Chamberlain a béke megmentője“. — Runciman elhagyja Prágát. — Henlein bejelenti, hogy csatlakozást követelnek. — Magyarországon az északi hadgyakorlatok befejeződnek.

16. Csehszlovák csapatösszevonásokat jelentenek a magyar határ mentén; magyar tiltakozás ez ellen. — A cseh tisztviselők hazájukba menekülnek. Véres zavargások. — Lengyelország is követeli kisebbsége jogait.

17. Henlein szabadcsapatai felveszik a harcot. — Az Egyesült Magyar Párt kiáltványa: sorsunkról maguk akarnak gondoskodni; de erőszak alkalmazása nélkül fogják követeléseiket keresztülvinni. — Éjféle angol államtanács. Angol lapok figyelmeztetik Csehszlovákiát. 45 millió gázlarcot osztanak szét Angliában. Az angol-olasz tárgyalások újból megindulnak. Hadiállapot egész Csehszlovákiában.

18. Daladier és Bonnet ismét Londonba érkeznek tanácskozássra. — A szudétavidéken rémuralom van. Mindenünnen szöknek át a csehszlovák határon. — Magyarországon több nap óta revíziós tüntetéseket rendeznek. — Mussolini látogatást tesz a jugoszláv határvidéken.

20. Horthy kormányzó Göringhez utazott. Imrédy és Kánya Hitlernél, ki repülőgépet küldte eléjük. — A csehszlovák kormány az angol-francia minisztertanács által kidolgozott javaslatot tárgyalási alapul elfogadta. — Angol körökben már úgy tudják, hogy nemzetközi bizottság állapítja meg az új német-cseh nemzetiségi határt. — Sorozatos határcidensek. — Románia aggódik a cseh precedens miatt. — Magyar ifjúsági szimpátiatüntetés az olasz-, német-, lengyel-követség előtt.

22. Chamberlain Godesbergben. — A szudétavidéken és Teschenben németek, illetve lengyelek veszik át a közhatalom egy részét. — Eden—Churchill Chamberlain politikája ellen.

23. A godesbergi tárgyalások megszakadnak Chamberlain levelet intéz Hitlerhez. Másnap Londonba megy. — Hodza lemond. Helyét Sirovy foglalja el. Este a rádióban Sirovy bemutatkozik. Fölvessza Benes mozgósítási parancsát: „hat órán belül mindenki köteles jelentkezni“. A cseh kormány két tárcát ajánl fel a szlovákoknak

24. A német emlékirat szerint azokra a területekre, melyek 70%-os német lakossággal bírnak, a német katonaság október 1-én bevonul.

25. 40.000 lengyel jelentkezik a szabadcsapatokba.

26. Roosewelt 500 szavú táviratot küld Hitlernek, Benesnek, Chamberlainnek és Daladiernek. — Anglia mozgósítja légvédelmi és partvédelmi egységeit. A párizsiak vidékre menekülnek. — Este Hitler második nagy beszédét mondja. „Október 1-én ezt a területet át kell adni nekünk“. — A Felvidéken mindjobban érzik a hadiállapot türhetlenségét. — Budapest: légvédelmi intézkedések.

28. Mozgósítják az angol flottát. — Hitler 14 órás ultimátumot küld Csehszlovákiának. — Benes személyes üzenete Moszcikihez.

29. Mussolini közbenjárására 24 órai halasztás. Münchenben összeül a „négyhatalmi értekezlet“: Mussolini, Hitler, Chamberlain és Daladier. — A megmentett béke fölött örömmámor mindenütt. — Este aláírták az egyezményt. Pótjegyzőkönyvben fektették le azokat az irányelveket, melyek a magyarlakta Felvidék nemzetiségi rendezésénél alkalmazandók. Amennyiben három hónapon belül a két kormány megegyezni nem tudna, kérhetik az aláíró hatalmak döntését.

Október.

1. Megindul a berlini nemzetközi komisszió tárgyalása az új határ megállapítása végett, melyet zónák szerint száll meg a német katonaság október 6—10-e között. A csehszlovák kormány nyilatkozata kijelenti, hogy ezt a döntést megbízottjainak tiltakozása ellenére vitték keresztül. — Hitler több ízben meglátogatja a felszabadult szudétavidéket és beszédet mond.

3. Magyar részéről felhívták a prágai kormányt a müncheni egyezmény pótjegyzőkönyve értelmében Csehszlovákia és Magyarország között fennforgó függő kérdések mielőbbi elintézésére. Követelik a magyar nemzetiségű katonák azonnali hazabocsátását, a politikai foglyok kiszabadítását, helyi őrség ideiglenes felállítását és végül a terület jelképes átadásaként két város átadását. A tárgyalások időpontját a magyar kormány október 6-ára tűzte ki. A csehszlovák kormány hivatkozott az elnökének és külügyminiszterének lemondásával beállott nehézségekre és két napi halasztást kért. A magyar kormány erre hajlandónak mutatkozott.

5. Benes lemond. Sirovy vezeti egyelőre az állam ügyeit. Chaikovsky római követ foglalja el Krofta helyét. Szlovenszkoí és kárpátaljai miniszterek kinevezését jelentik be.

7. Chamberlain elmondja az alsóházban az utolsó hetek történetét. — Zsolnán nagyjelentőségű határozatot hoznak az összegyűlt szlovák pártok. — Este a pozsonyi rádióban Esterházy János, mint az újonnan alakult Magyar Nemzeti Tanács elnöke és

Jaross Andor, az Egyesült Magyar Párt alelnöke szózatot intézett a magyarokhoz. „Magyar véreim! Nehéz húsz esztendő kálváriája után Szent István évében ismét tündökölni kezd a magyar csillag és szertehullanak azok a láncok, amelyeket kezünkre kovácsoltak“. Az Egyesült Magyar Párt követeli, hogy a hadsereg űrítse ki a magyarlakta területeket, hogy érjenek véget azok a szenvedések, amelyek a magyar lakosságot rekvirálás, zaklatás, a szabadakarat elnyomása folytán sújtják. Követelik a magyar politikai foglyok és tűszok azonnali szabadlábrahelyezését, mindazoknak a tárgyaknak visszaszolgáltatását, melyeket a hadsereg részére kiadtak, a magyarlakta területen a közhatalom átvételét, a nemzeti jelvények korlátlan viselhetését, stb. Követelésüket egyöntetűen szögezik le: az alkotmány törvénybe iktatandó Szlovenszko autonómiája és Szlovenszko jogi helyzete tisztázandó; ez ügyben Tisot bízzák meg a kormánnyal való tárgyalással. — Pozsonyban megalakul az első szlovák kormány Tiso elnöklete alatt. — Funk német gazdasági miniszter Blegrádban tárgyal Délkelet-Európa gazdasági bekapcsolásáról.

8. Kárpátalján a parlamenti képviselők ugyanazokat a jogokat kívánják, mint amilyeneket Zsolnán a szlovákok maguk részére biztosítottak. A kárpátaljai kormány megalakul: tagjai: Bródy, kit később a csehek elfogattak (és kivégeztek?), Bacinsky, Fencik, aki lemondott és Magyarországra menekült, Volosin, akit Sirovy telefonon nevezett ki miniszterelnöknek, Révay stb.

9. Este 7 órakor megkezdődnek a komáromi tárgyalások. Magyar Tészről Kánya Kálmán külügyminiszter, gróf Teleki Pál vállás- és közoktatásügyi miniszter, szlovák részről Tiso miniszterelnök vezeti a tanácskozást. Az első hivatalos kommuniké csupán az előzetes eljárás módozatairól szól. A tárgyalás sikeres folytatása s a megnyilvánuló bizalom jeléül két város jelképes átadását jelentik be. A csehek Sátoraljaújhelyei 24, Ipolyságot 36 órán belül űrítik ki. A tárgyalás magyar részről, folyton nehézségekbe ütközik. A két város átadásánál sem tartották be a kijelölt időpontot.

10—13. A szlovák kormány ellen javaslatokat terjesztett elő.

13. Este Kánya Kálmán, a magyar küldöttség vezetője kénytelen volt a következő kijelentést tenni: a magyar kormány a maga részéről befejezettnek tekinti a tárgyalásokat és Csehszlovákiával szemben fennálló követeléseinek teljesítését az aláíró hatalmaktól fogja kérni. — Az éjféli minisztertanács öt korosztály behívását rendeli el.

14. A diplomáciai gépezet működik: Darányi Hitlernél, Csákv Cianonál, Chalkowsky ismételtén Berlinben van. — A szlovenszko-i németek államtitkárságot kapnak. Vezetője Karmasin. Szlovenszkon is „jobboldali átszervezés“ folyik; a kommunista és szabadkőműves pártot, illetve páholyt feloszlatják. Német mintára Hlinka-gárdát szerveznek meg; a közéletet tekintély alapon rendezik.

18. Beck a román királyhoz repül. — Imrédy bejelenti, hogy Német-, Olasz- és Lengyelország támogatását kéri. — Magyarország mind erősebben követeli Pozsonyt, Nyitrát, Kassát, Ungvári és Munkácsot.

22. Csehszlovákiában új elnökről és a köztársaság új elnevezéséről tárgyalnak.

23. Csehszlovák jegyzék érkezett, mely 75%-ig megfelelt a magyar követeléseknek.

24. A magyar kormány újabb jegyzékben eddigi követelései mellett tart ki. A színtiszta magyar vidékre azonnal be kívánja vonultatni a katonaságát. Pozsonyt külön elbírálás alá veszik, mert ott 1918-ban egy nemzetiség sem volt többségben.

25. Sirovy nyugalomra int. A pénz értékét a pánikhangulat leontja. — Hitler Pozsonyiligetfaluban van. — Magyarország türelmetlenül követeli a Felvidék visszacsatolását.

31. A cseh kormány közli, hogy a magyar jegyzékben javasolt és a terület átadására vonatkozó két megoldás közül inkább Németország és Olaszország döntését választja, mint a népszavazást. Amennyiben Magyarország még Lengyelország döntőbírói résztvételét is követelné, Csehszlovákia Románia közreműködéséhez ragaszkodna. — Mindkét kormány felkéri a baráti nagyhatalmakat döntőbírói szerepük elvállalására.

November.

1. Lengyelország véglegesen kielégíti követeléseit: Morva Osztrava környékét és a Csaca városkától északra fekvő területet, majd később magát a várost is bekebelezi. A Magas Tátrán is kiigazítja határát. — Beck a Ruténföld Magyarországhoz való visszacsatolása mellett nyilatkozik.

2. A bécsi Belvederben összeül a német-olasz döntőbíróóság. Estére megjön a döntés: a visszaítélt terület, melyből Pozsony és Nyitra hiányzik, október 5 és 10-e között átadandó. A bécsi döntés alkalmával jelen voltak többek között: Ciano, Ribbentrop, Kánya, Teleki, Tiso, Chvalkovsky, Volosin és Tuka. — Pozsonyban a katonai bizottság tárgyal az átadás műszaki kérdéseiről. — A magyar kormány külön felhatalmazást kér a Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos ügyek intézésére. Felvidéki minisztérium felállításáról tárgyalnak.

3. Az angol-olasz egyezmény életbe lép. — A Ruténföldön forrongani kezd a lakosság, mely Magyarországhoz kívánczik. — Pozsonyban a magyarok helyzete kétségbeesítő. A Hlinka-gárda garázdálkodik. Benes, Masaryk és Seton-Watson szobrait eltávolítják. — Jaross a Szlovenszkóban maradt magyarokhoz rádióbeszédet intéz: „Tudjuk, hogy az idők méhében van egy nap, amikor őket is keblünkre ölelhetjük, mint ahogy keblére ölelt bennünket most is a mi édes hazánk: Magyarország“. — Esterházy Pozsonyban marad, Jaross Magyarországra jön. — Horthy kormányzó hadparancsa.

5. A magyar katonaság bevonul Csallóközbe.
6. Horthy kormányzó ünnepélyesen bevonul Komáromba. — A ruténföldi községek táviratilag kérik a bécsi döntőhatalmaktól visszacsatolásukat. — A Felvidék katonai közigazgatásáról szóló rendelet jelenik meg. — Hitler Weimarban a háborúra uszítók ellen beszél.
8. Budapesten magyar-csehszlovák gazdasági-, közlekedési stb. bizottság tárgyal. — Imrédy beterjeszti a felvidéki törvényjavaslatot.
9. Hóry varsói követ Becknél.
11. Horthy kormányzó és kormánya bevonul Kassára.
12. Kánya expozéja a Házban; baráti szavakkal emlékezik meg Jugoszláviáról.
15. Károly román király Londonba utazik. — Imrédy második kormányában Jaross Andor a felvidéki ügyek minisztere lesz.
16. Mach szlovák propagandafőnök bejelenti a pozsonyi rádióban új szlovák-magyar viszony kezdetét a béke és megegyezés jegyében. — Csehszlovákia fontos feladata, hogy határait garantáltassa; a Ruténföld azonban Volosin ellen fellázad. Ez a helyzet körülbelül még tíz napig tart. Magyar- és Lengyelország népszavazást követel Kárpátalja részére.
23. Belpolitikai válság 63 kormánypárti képviselő kilépése folytán. Imrédy benyújtja lemondását, negyedik napon újból megbízást kap.
24. Chamberlain—Daladier párizsi tárgyalásai.
30. Hácha Emilt, a legfelsőbb közigazgatási bíróság elnökét a köztársaság elnökévé választották. — Codreanut, a román vasárda vezérét tizenharmadmagával agyonlőtték.

December.

2. A Rómában lezajlott tüntetések során az olaszok Tuniszt és Korzikát követelik. — A Ház vita nélkül határoz a felvidéki képviselők behívásáról. Mandátumot kaptak: Fencsik, Földest, Füssy, Giller, Gürtner, Holota, Jaross, Korláth, Ortutay, Pajor, Porubszky, Salkovszky, Szent-Ivány, Szilassy, Turchányi, Virágh, Vozáry.

5. A Ház a Felvidék behívott képviselőit ünnepi ülésen fogadja. — „Elérkezett az olasz revízió órája“ — írja az olasz sajtó.

6. Ribbentrop és Bonnet Párizsban aláírja a francia-német békeegyezményt.

7. Bartha honvédelmi miniszter az új honvédelmi javaslatot ismerteti. 12 és 70 év között mindenkit a haza szolgálatába állítanak.

10. Gróf Csáky István az új külügyminiszter.

11. Szavaz a Memelvidék.

12. Esterházy János, az egységes magyar párt elnöke, küldött-séget vezet Tiso miniszterelnökhöz. A magyarság követeléseinek sürgős teljesítését kéri.

14. Csáky István válaszol Berán csehszlovák miniszterelnöknek: „Amíg magyarok sínylődnek csehszlovák börtönökben, jószomszédi viszonyról nem lehet szó“. Esterházy János Tiso beszédére felel: „Ha nem találok kellő megértésre, a legelszántabb harci eszközökhöz nyúlok“.

15. A Központi Statisztikai Hivatal, miután előzőleg az uralomváltozáskor okozott károkat összeírta, népszámlálást végez a Felvidéken.
G. J.

Anyanyelv	Az egész elszakított Felvidék 1910-ben:		
	Szám szerint	%-ban	A magyarbirodalmi adat %-ában
Magyar	1.066.685	30.3	10.6
Német	260.403	7.4	12.8
Szlovák (tót)	1.694.420	48.2	86.1
Rutén	431.818	12.3	91.4
Egyéb	64.242	1.8	1.0
Összesen:	3,517.568	100.0	16.8

A területcsonkítás hatását ugyan az 1910. évi népszámlálás nem tükrözi egészen tökéletesen, mert még az összeom-

¹⁾ A visszacsatolt északi terület népességéről valamivel bővebb adatokat a Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 929—933. lapjain közölt.